

Condigne, V. digne

CÒNDIL, pres del ll. *condylus* i, aquest, del gr. *χόνδυλος* 'juntura, articulació'. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta*.

DERIV.: *Condiloma* [id.]; *condilómat* (fi S. xv). Duplicat semi-popular, provinent d'aquest mot grec, deu ser el terme nàutic +*gòndol* amb què els pescadors de la costa de Llevant designen l'espigó del timó que s'insereix en l'ànella clavada en el gaó de popa de la barca, i que serveix per donar joc a aquest *gòndul*, StPol, 1929; *gondou*, L'Escala, 1937; com ja vaig indicar el 1936, *EntreDL* III, 194, apareix ja com a *gondo* en un inventari de Barcelona de 1489 («un timó de sagetia ab son argullot e *gondo*, ab tres pasteques», 15 Moliné, *Consolat*, 371); «xapons de ferre, onze; ítem *gondo* de galera, ab sos forats», 1460, BRAE II, 248; a tort accentuat aquí *gondó* i *gòndol* eiv. per Moll, AORBB III, 67; i en aquest sentit es documenta ja en llatí.

Condiloma, V. còndil

CONDIMENT, 'amaniment, substància emprada per donar més gust al menjar', pres del ll. *condimentum* id., derivat de *condire* 'amanir, posar condiment'. □ 1.ª doc.: Lab. 1839.

DERIV.: *Condimentar* [Lab. 1839].

Es va usar rarament un llatíisme *condir* en el sentit de *condimentar* i un *condit* 'conserva o confitura', modelats sobre el ll. *condire*, en algun text en prosa dels Ss. xv-xvi, adaptats del llatí o de font estrangera; però importa distingir això del grosser i intolerable castellanisme *cundir* (localment *condir*) 'rendir, donar de si, propagar-se', d'origen ben diferent, veg. DCEC, s. v. *cundir* (I, 982-5) que no ha estat mai català (veg. n. 3 de l'article del DCEC) contra el que dona a entendre el confusoriari i lamentable article *condir* d'*AlcM*.

Condir (llatinisme o castellanisme), V. *condiment*
Condol, condoldre, condolença, condolgut, condolirse, lit, V. doldre
Condomina, V. coromina
Condomini, V. dominar (DONA)
Condonació, condonança, condonar, V. dar

CÒNDOR, 'voltor dels Andes', cast. *cóndor*, del quítxua *kúntur* id. □ 1.ª doc.: Lab., 1839; 1877, Verdager.

Condormir-se, V. dormir
Condret, V. dret

CONDRO-, forma prefixada o radical de compostos i derivats savis, provinent del gr. *χόνδρος* 'cartílag': *condrina, condritis, condròmetre*, que són ja en *SLitCosta*, 1868; *condroma, condrogènesi*, etc.

Conducció, conducta, conducte, conductibilitat, -ible, conductiu, -tivit, conductor, conductora, conduent, conduïdor, conduir, condúit, V. dur
Condu-

plicat, V. doble
Coneguda, conegut, V. conèixer

CONÈIXER, antigament *conóixer*, del ll. *COGNOSCERE* id., derivat de l'arcaic *GNOSCERE* id.; en llatí clàssic aquest es reduí ja a *NOSCERE*, reducció que en llatí vulgar es féu extensiva a *CONOSCERE*, d'on les formes romàniques (fr. *connaître*, cast. *conocer*, etc.) com el cat. ant. *conóixer*, participi *conogut*: dissimilat aquest en *conegut*, la e s'estengué després en català a les altres formes del verb. □ 1.ª doc.: *conóixer*, Ss. XII-XIII, *Homilies*, etc.; *conè(i)xer* predomina ja en escriptors de la fi del XIII.

En les *Homilies* encara *conóixer*, i les formes amb o, són generals (és errada i contrària al ms. alguna excepció de les edicions antiquades): «de la una part *conoxem* e de l'altra prophetams, zo es que *conoxem* aquest segle que és nient ---», «a vós és donad a *conóixer* lo mester del regisme de Déu», «entró al dia que éls videren e *conogren* com él o ac dit», «molt gran savieza ag ab si aizela f., per zo qar en persona d'om *conog* Déu», «Quan lo diable vit e *conog* que re d'aizò no faria N.S. ---», «en aizò podem *conóixer* que Déus no od pecadors» (f° 2v6, 3r20, 3v4, 6r8, etc.). Un altre text força arcaic ja vacilla entre els tipus *-óixer* i *-èixer*: «e après, com se-n volc anar, / vecvos venir lo sanglar; / lo pastor, cant lo viu venir, / bé *conoc* que no pot fogir ---», *Set Savis*, però «Yporcràs *conech* mantinent / que enganat és, malament», ib. (vv. 801, 1058). Semblantment en les *VidesR*, on les notes gramaticals (vol. I, 55-6) apleguen nou exemples de *conec, conegui, conegren* i anàlegs, contra tres de *conoc, conogués*, etc. Formes en o es troben certament encara en textos més tardans, com un doc. de Solsona de 1336, on apareix *conoxeran* (però també *conexensa*) (BCEC, 1905, 156.37, 155.25). Però ja predominen francament les formes en e en Desclot, Jaume I, R. Lluall, Muntaner (Casac. IV, 28; VII, 38), i això fins i tot en un morfema tan arcaic com és el perfet fort en 1.ª persona: «ab En Pere Ribalta, qui era a popa, e tantost jo'l *conic*» (§ 238, Casac. VI, 101.27). El predomini de variant en e s'anticipà en el part., de manera que «*coneguda cosa sia ---*» figura ja en un doc. de la Sd'Urgell, de 1244 (P. Pujol, *Docs*. Vg. IX, 1), ço que confirma que en el canvi de la vocal de tot el verb tingué un paper preponderant la dissimilació, en la forma del part. passiu, davant la *ú* de la desinència; i justament per això el fet triomfà, dins el romànic, especialment en català i llengua d'oc,¹ i no en castellà; tanmateix aquesta no fou la causa única, sinó sumant-se a la influència del nombre molt més gran dels vers en *-ESCERE* (*-èixer*) en comparació amb els en *-OSCERE*; entre altres raons es veu això pel fet que *conhecer* és també la forma general en portuguès modern (amb part del gallec), domini on el participi en *-ido* predominà sobre *-udo* i avui és general, i formes amb e i altres d'intermèdies entre les catalanes i les castellanés, han tingut bastant d'extensió en el domini castellà: *conesco* en el *Libro de Alexandre*, 38 (Hanssen, *Conjug. Leonesa*), i en altres fonts dialectals —lleoneses, aragoneses, etc.—, *konešemoš* en